

Jijun Li

HILJADU GODINA USRDNIH MOLITVI

Raketni naučnik, tako bi gospodin Ši odgovarao na pitanje čime se bavio u Kini. U penziji, dodao bi potom skromno, zadivljenim ljudima. Gospodin Ši naučio je ovu frazu od jedne žene tokom presedanja u Detroitu, dok je crtežima pokušavao da objasni svoje zanimanje kada bi ga znanje engleskog izdalo. *Raketni naučnik*, uzviknula je žena, glasno se smejući.

Ljudi koje upoznaje u Americi, inače prijateljski nastrojeni, bili su još prijatniji kada bi čuli čime se bavi, pa je voleo da izgovara ove reči kad god je imao priliku. Tokom pet dana koliko je u poseti svojoj ćerki u ovom gradu na srednjem zapadu, gospodin Ši se već upoznao s nekoliko ljudi. Majke sa bebama u kolicima pozdravljaju ga. Jedan stariji par, muškarac u odelu i žena u suknji, svako jutro dolaze u park u devet sati, njen dlan je na njegovoj ruci; oni zastanu da ga pozdrave, muž je uvek taj koji mu se obraća, ona se osmehuje. Jedna žena koja živi u domu za stare nedaleko odatle, dolazi da razgovara s njim. Njoj je sedamdeset sedam, dve godine je starija od njega, poreklom iz Irana. Premda oboje slabo govore engleski, lako se sporazumevaju i ubrzo postaju prijatelji.

Amerika dobra zemlja, ona često ponavlja. *Sinovi prave dobre pare*.

Amerika je zaista dobra zemlja. Ćerka gospodina Šija je bibliotekarka na istočnoazijskom odeljenju univerzitetske biblioteke i godišnje zarađuje više nego što je on zaradio za dvadeset godina.

Moja ćerka takođe dobro zarađuje.

Ja volim Ameriku. Dobra zemlja za sve.

Da, da. Raketni naučnik sam ja u Kini. Ali veoma siromašan. Raketni naučnik, razumete?, kaže gospodin Ši i rukama pravi šiljak.

Ja volim Kinu. Kina dobra zemlja, veoma stara, kaže žena.

Amerika je mlada zemlja, kao mladi ljudi.

Amerika srećna zemlja.

Mladi ljudi su srećniji od starijih, kaže gospodin Ši, a onda shvata da je to prebrzo zaključio. U ovom trenutku je srećniji nego što se seća da je ikada u životu bio. Čini se da je žena s kojom razgovara, koja sve voli, bez nekog posebnog razloga, takođe srećna.

Ponekad im ponestane reči na engleskom. Ona pređe na farsi i ubaci poneku reč na engleskom. Gospodin Ši ne može s njom da razgovara na kineskom. Onda ona sama dalje nastavlja da priča, deset-dvadeset minuta. On klima glavom i osmehuje se s odobravanjem. Ne razume mnogo o čemu ona govori, ali oseća njenu radost dok mu se obraća, istu radost koju on oseća dok je sluša.

Gospodin Ši s nestrpljenjem očekuje jutra kada će sedeti u parku i čekati je. *Gospođo*, tim rečima je oslovljava pošto je nikada nije pitao za ime. *Gospođa* nosi boje koje on ne može da zamisli da bi žena njenih godina ili njenog porekla mogla nositi, crvenu i narančastu, ljubičastu i žutu. Ima i nekoliko metalnih ukosnica u obliku belog slona i plavozelenog pauna. One labavo prijanjaju za njenu tanku kosu tako da ga podsećaju na ćer-

ku kad je bila mala pre nego što joj je kosa sasvim porasla, s plastičnim leptirom koji opušteno visi na njenom čelu. Za trenutak gospodin Ši želi da ispriča gospođi koliko mu nedostaju dani kada mu je ćerka bila mala a život ispunjen nadom. Ali siguran je, pre nego što bi i počeo, da će ga engleski izdati. Osim toga, nije navikao da priča o prošlosti.

Uveče, kada ćerka dođe kući, gospodin Ši posluži večeru. Posle ženine smrti, pre nekoliko godina, upisao je školu kuvanja i od tada je učio da kuva s istim žarom s kojim je izučavao matematiku i fiziku kao student. *Svaki čovek rađa se s više talenata nego što ume da iskoristi*, kaže za večerom. *Nikada ne bih pomislio da ću se baviti kuvanjem, a evo me, bolji nego što sam zamišljao.*

Da, veoma impresivno, kaže ćerka.

I isto tako, gospodin Ši nakratko pogleda ćerku, *život pruža više sreće nego što možemo da zamislimo. Moramo se učiti da je pronađemo.*

Njegova ćerka na to ništa ne odgovara. I pored toga što je ponosan na svoje kulinarske veštine koje ćerka hvali, ona vrlo malo jede i to iz osećaja dužnosti. Njega brine što ona ne uživa dovoljno u životu kao što bi trebalo. Naravno, ima ona svoje razloge, nedavno se razvela posle sedam godina braka. Njegov bivši zet vratio se u Peking posle razvoda. Gospodin Ši ne zna šta je njihov bračni brod navelo na skrivenu stenu, ali koji god da je razlog, ona sigurno nije kriva. Odgajana je da bude dobra supruga, tiha i plemenita, poslušna i lepa, mlađa verzija svoje majke. Kada ga je ćerka pozvala da mu saopšti da se razvodi, gospodin Ši je zamišljao da ona neutešno pati i molio ju je da dođe u Ameriku kako bi joj pomogao da se oporavi. Odbila ga je i on je počeo svakodnevno da zove i moli i dobar deo svoje mesečne penzije trošio je na račun za prekookeanske razgovore. Končno je pristala kada je izjavio da mu je želja da za svoj sedamdeset peti rođendan vidi Ameriku. To je bila laž, ali ispostavilo se da je ta laž dobar razlog. Ameriku vredi videti; osim toga, u Americi će postati novi čovek, raketni naučnik, dobar sagovornik, nežan otac, srećan čovek.

Nakon večere, ćerka gospodina Šija povlači se u svoju sobu da čita ili se nekud odveze i vraća se kući kasno uveče. Gospodin Ši je moli da pođe s njom, da joj pravi društvo u bioskopu gde, kako on zamišlja, sama gleda filmove, ali ona ljubazno i odlučno odbija. Nije dobro za ženu, naročito ne za povučenu ženu kakva je njegova ćerka, da previše vremena provodi sama. On postaje govorljiviji kako bi se uhvatio ukoštac s njenom samocom, postavljajući joj pitanja o njenom životu koji mu je nepoznat. Kako je bilo na poslu? Dobro, kaže ona umorno. Nimalo obeshrabren, pita je o kolegama, da li ima više žena od muškaraca, koliko im je godina i, ako su u braku, imaju li dece. Pita je šta jede za ručak i da li jede sama, kakav računar koristi, kakve knjige čita. Pita je za stare školske drugove, one za koje veruje da s njima više nije u kontaktu zato što ju je sramota zbog razvoda. Pita je o planovima za budućnost, nadajući se da razume da joj vreme prolazi. Žene pristale za udaju u dvadesetim i tridesetim su kao salata; svakim danom sve manje su sveže i poželjne, ubrzo će izgubiti vrednost i rešiće ih se po sniženoj ceni.

Gospodin Ši je suviše mudar da ne pominje sniženu cenu. Ali ipak, ne može da ne održi predavanje o potrebi da život bude ispunjen. Što više govori to ga više izdaje strpljenje. Međutim, njegova ćerka i dalje je ista. Sve manje jede i svakim danom sve manje

govori. Kad na kraju zaključio da ona ne uživa u životu koliko bi trebalo, ona odgovori: *Po čemu si to zaključio? I te kako uživam.*

Ali, to je laž. Neko ko je srećan ne može biti tako ćutljiv.

Ona podigne pogled sa činijske pirinča. *Tata, i ti si bio ćutljiv. Da li to znači da si bio nesrećan?*

Gospodin Ši, koji od svoje ćerke nije očekivao da bude tako direktna, ne ume da joj odgovori. Ćeka da mu se izvini i promeni temu, kao što lepo vaspitani ljudi rade kada shvate da su svojim pitanjima druge doveli u neprijatnost, ali ona ga ne pušta. Njene oči iza naočara, širom otvorene i nepopustljive podsećaju ga na njenu ranu mladost. Kad joj je bilo četiri ili pet godina, svuda je išla za njim, zapitkivala i zahtevala odgovore. Te oči ga podsećaju i na njenu majku; jedno vreme u njihovom braku, zurila je u njega ovakvim upitnim pogledom čekajući odgovor koji nije imao.

On uzdahne. *Naravno da sam oduvek srećan.*

Eto, tata. Može se biti srećan i ćutljiv, zar ne?

Zašto mi ne pričaš o svojoj sreći?, kaže gospodin Ši. *Pričaj mi još o svom poslu.*

Ni ti nisi mnogo pričao o svom poslu, sećaš se? Ćak i kad bih te pitala.

Raketni naučnik, znaš kako je to. Moj posao je bio strogo poverljiv.

Ti ni o čemu nisi puno govorio, reče njegova ćerka.

Gospodin Ši otvori usta, ali nije nalazio reči. Posle duge pauze, reče: *Sad više pričam, sve sam bolji, zar ne?*

Naravno, reče ćerka.

Upravo to ti je potrebno. Da više razgovaraš, reče gospodin Ši. *I počni odmah.*

Međutim, ćerka nije delila njegovo oduševljenje. Ona brzo završi svoj obrok u tišini kao i uvek i izađe iz stana pre nego što je on pojeo svoj.

Sledećeg jutra gospodin Ši poverio se gospođi. *Ćerka, ona nije srećna.*

Ćerka, sreća je imati jednu, reče gospođa.

Ona je razvedena.

Gospođa klima glavom i počinje da govori na farsiju. Gospodin Ši nije siguran da gospođa zna šta je razvod. Ženu kao što je ona, koja tako snažno voli život, sigurno su štitili od životnih neprijatnosti njen muž ili možda sinovi. Gospodin Ši pogleda gospođu, lice joj se ozarilo od priče i smejanja i skoro da joj je pozavideo na energiji koju njegova ćerka, četrdeset godina mlađa, nema. Danas gospođa nosi svetlonarandžastu bluzu s ljubičastim majmunima koji se prevrću i krevelje; na glavi ima maramu s istom šarom. Ona je imigrantkinja, ali bez sumnje srećna imigrantkinja. Gospodin Ši pokušao je da se seti šta zna o Iranu i novijoj istoriji te države; s ono malo što je znao, mogao je samo da zaključio da je gospođa zacemento imala sreće. I on je srećan čovek, uprkos velikim i malim nesavršenostima. Kako je to neobično, pomisli gospodin Ši, što gospođa i on, iz različitih svetova, govoreći različitim jezicima, imaju priliku da ovako sede i razgovaraju na jesenjem suncu.

U Kini kažemo: Xiu bai shi ke tong zhou, reče gospodin Ši kad gospođa završi. *Potrebno je tri hiljade godina usrdnih molitvi da bi nam se pružila prilika da pređemo preko reke s nekim u istom čamcu,* razmišljao je o tome da to gospođi objasni na engleskom ali, u

čemu je razlika u jezicima? Gospođa će ga razumeti, bilo da joj prevede ili ne. *Sigurno je bilo potrebno mnogo usrdnih molitvi da bismo se sreli i razgovarali*, reče on gospođi na kineskom.

Gospođa je potvrdila smeškom.

Za svaku vezu postoji razlog, to znači ova izreka. Muž i žena, roditelji i deca, prijatelji i neprijatelji, stranci na koje naletite na ulici. Potrebno je tri hiljade godina molitvi da biste spustili glavu na jastuk pored svog voljenog. Za oca i ćerku? Možda hiljadu godina. Ne postaje se ocem i ćerkom tek tako, to je sigurno. Ali ćerka, ona to ne razume. Ona sigurno misli da je gnjavim. Radije bi da umuknem, jer me takvog oduvek zna. Ne razume da nisam mnogo razgovarao s njom i njenom majkom zato što sam tada bio raketni naučnik. Sve je bilo poverljivo. Po ceo dan smo radili, a uveče bi došlo obezbeđenje i pokupili bi nam sveske i beleške. Potpisali bismo se na fascikle za arhivu i to bi bio kraj radnog dana. Nikada nismo smeli da ispričamo svojima šta radimo. Učili su nas da ne pričamo.

Gospođa sluša, sa dlanovima na grudima. Gospodin Ši nije sedeo tako blizu žene svojih godina otkako mu je supruga umrla; čak i dok je bila živa, nije toliko pričao s njom. Oči su mu umorne. Čudno je to što je prešao pola sveta da ćerki nadoknadi razgovore koje joj je uskraćivao kad je bila mlađa da bi otkrio da nju ne zanima njegova priča. Čudno je da ga gospođa, strankinja koja čak i ne zna njegov jezik, sluša s više razumevanja. Gospodin Ši protrlja oči s oba palca. Čovek njegovih godina ne bi trebalo da se prepušta nezdravim emocijama; on duboko uzdahne i blago se nasmeje. *Naravno, za svaku lošu vezu postoji razlog, takođe – mora da se hiljadu godina nedovoljno molim za svoju ćerku.*

Gospođa svečano klima glavom. Razume ga, ona zna, ali ne želi da je opterećuje svojim beznačajnim problemima. On protrlja ruke kao da želi da otrese prašinu uspomena. *Stare priče*, reče na svom najboljem engleskom. *Stare priče više ne postoje.*

Ja volim priče, kaže gospođa i počinje da priča. Gospodin Ši sluša i sve vreme se osmejuje. Gleda u majmune koji se krevelje na njenoj glavi i skaču gore-dole kad ona prasne u smeh.

Srećni smo mi ljudi, kaže kad ona završi svoju priču. *U Americi, možemo da pričamo o svemu.*

Amerika dobra zemlja, gospođa klima glavom. *Ja volim Ameriku.*

Te večeri gospodin Ši reče ćerki: *Upoznao sam jednu Iranku u parku. Poznaješ li je?*

Ne.

Trebalo bi da je upoznaš jednom prilikom. Veoma je srdačna. Možda bi ti pomogla da sagledaš svoju situaciju u novom svetlu.

Kakvu moju situaciju?, pita ga ćerka ne podižući pogled sa hrane.

Ti reci meni, kaže gospodin Ši. Kad ćerka ne nastavi razgovor, on kaže: *Prolaziš kroz mračan period.*

Kako znaš da bi ona razvedrila moj život?

Gospodin Ši otvara usta ali ne nalazi reči da odgovori. Boji se da kada bi joj objasnio da gospođa i on govore različitim jezicima, ćerka bi ga smatrala za matorog ludaka. Nešto što u jednom trenutku ima smisla, najednom postaje apsurdno. Razočarao se u ćerku koja govori istim jezikom, ali koja s njim ne može da uživa u prijatnom trenutku. Po-

sle duže pauze reče: *Znaš, žena ne treba da postavlja direktna pitanja. Dobra žena je puna poštovanja i zna kako da navede ljude na razgovor.*

Razvedena sam, te svakako nisam dobra žena po tvojim merilima.

Gospodin Ši je smatrao da je ćerka nepravedno sarkastična, te je ignoriše. *Tvoja majka je bila primer dobre žene.*

Da li je ona uspjela da te razgovori?, pita ćerka dok su joj oči kojima je gledala pravo u njega bile previše ispunjene besom da bi ih takve pamtio.

Tvoja majka se ne bi tako suprotstavljala.

Tata, prvo me optužuješ da sam previše ćutljiva. Počnem da pričam, a ti onda kažeš da to radim pogrešno.

Razgovor nije samo postavljanje pitanja. Razgovor je kad pričaš drugima o tome šta osećaš prema njima i pitaš ih da ti kažu šta oni osećaju prema tebi.

Tata, kad si ti postao terapeut?

Ovde sam da bih ti pomogao i dajem sve od sebe, kaže gospodin Ši. Moram da znam zbog čega si se razvela. Moram da znam šta je pošlo naopako i da ti pomognem da sledeći put nađeš pravog. Ćerka si mi i želim da budeš srećna. Ne želim da drugi put nastradaš.

Tata, nisam te ranije pitala, koliko dugo planiraš da ostaneš u Americi?, kaže ćerka.

Dok se ne oporaviš.

Ćerka ustaje, nogari stolice zagrebu po podu.

Mi smo sada jedno drugom jedina porodica, reče gospodin Ši gotovo molećivo, ali ćerka zatvara vrata sobe pre nego što on uspe da kaže bilo šta. Gospodin Ši gleda u jela koje ćerka skoro da nije ni probala, pržene kockice tofua punjene seckanim pečurkama, škampe, đumbir, izdanke bambusa, crvene paprike i beli grašak. Iako svako veče hvali njegovu kuhinju, on oseća da ga hvali preko volje; ona ne zna da mu je kuvanje postalo molitva, i ona tu molitvu ostavlja neuslišenom.

Supruga bi bolje oraspoložila ćerku, kaže gospodin Ši gospođi sledećeg jutra. Sada je opušteniji kada joj se obraća na kineskom. Bile su bliskije. Nije da nisam bio blizak s njima. Nežno sam ih voleo. Tako je to kad ste raketni naučnik. Tokom dana sam naporno radio, a noću nisam mogao da prestanem da razmišljam o poslu. Sve je bilo poverljivo tako da porodici nisam smeo da pričam o čemu razmišljam. Ali moja supruga, niko nije imao više razumevanja od nje. Znala je da sam veoma zaokupljen poslom i nije htela da me prekida u razmišljanju, a nije to dozvoljavala ni ćerki. Sad znam da za ćerku to nije bilo dobro. Trebalo je da posao ostavljam u kancelariji. Tad sam bio previše mlad da bih to razumeo. A sada, moja ćerka nema šta da mi kaže.

Svakako, bila je njegova greška što nikada nije imao običaj da razgovara sa ćerkom. Ali onda, pravdao se sam sebi, u to vreme, čovek poput njega, među nekolicinom izabranih da rade za veliki cilj, imao je veću odgovornost prema poslu nego prema porodici. Častan i jadan, ali više častan nego jadan.

Za večerom tog dana, ćerka gospodina Šija obaveštava ga da je pronašla jednu kinesku turističku agenciju koja vodi u obilaske Istočne i Zapadne obale. *Ovde si da bi video Ameriku. Mislim da je najbolje da pre zime odeš na neko putovanje.*

Da li je to skupo?

Ja ću platiti, tata. To si želeo za rođendan, zar ne?

Na kraju krajeva, ona je njegova ćerka; seća se šta je poželeo i poštuje njegovu želju. Ali ne razume da on želi da vidi Ameriku u kojoj je ona srećno udata. Sipa joj povrće i ribu u tanjir. *Trebalo bi više da jedeš*, kaže nežnim glasom.

Tako da ću ih sutra pozvati i rezervisaću ti putovanje, kaže ćerka.

Znaš, verovatno mi je bolje da ostanem ovde. Star sam, nisam baš za putovanja.

Ali ovde nema šta da se vidi.

Kako nema? Ovo je Amerika koju sam želeo da vidim. Ne brini. Ovde imam prijatelje. Neću ti puno smetati.

Pre nego što mu ćerka odgovori, zazvoni telefon. Ona podiže slušalicu i odmah odlazi u svoju sobu. Čeka da ona zalupi vratima. Nikada se pred njim ne javlja na telefon, čak ni strancima koji preko telefona pokušavaju nešto da prodaju. Nekoliko večeri, kada je razgovarala dugo i prigušenim glasom, odolevao je želji da je prisluškuje. Večeras se izgleda predomislila i vrata je ostavila otvorena.

Sluša je kako razgovara na engleskom, glas joj je reskiji nego inače. Govori brzo i mnogo se smeje. Ne razume njene reči, ali još manje razume njeno ponašanje. Njen glas, tako oštar, tako glasan, tako arogantan, nimalo mu ne prija ušima te mu se čini kao da ju je na trenutak video nagu, potpunu strankinju, a ne ćerku koju poznaje.

Zuri u nju kada je izašla iz sobe. Ona vraća slušalicu na mesto i seda za sto bez reči. Nakratko joj osmotri lice, a onda je pita: *Ko je to bio?*

Prijatelj.

Muški ili ženski prijatelj?

Muški.

Čeka je da nastavi s objašnjavanjem, ali ona kao da nema nameru. Nakon izvesnog vremena, pita: *Da li je taj muškarac, da li je on tvoj posebni prijatelj?*

Poseban? Naravno.

Koliko ti je poseban?

Tata, možda ćeš zbog ovoga manje brinuti za mene – da, veoma mi je poseban. Više mi je od prijatelja, kaže ćerka. *Ljubavnik. Da li se osećaš bolje sad kad znaš da moj život nije nesrećan kao što si mislio.*

Da li je Amerikanac?

Sad je američki državljanin, da, ali poreklom je iz Rumunije.

Bar je odrastao u komunističkoj zemlji, pomisli gospodin Ši, u pokušaju da bude optimističan. *Da li ga dobro poznaješ? Da li te dobro razume, tvoje poreklo, tvoju kulturu? Ne zaboravi, ne smeš ponovo da napraviš istu grešku. Moraš da budeš jako pažljiva.*

Dugo se poznajemo.

Dugo? Mesec dana nije dugo.

Duže od toga, tata.

Mesec i po dana najviše, jelda? Slušaj, znam da patiš, ali žena ne sme da žuri, posebno ne u tvojoj situaciji. Napuštene žene prave greške kad su usamljene!

Njegova ćerka diže pogled. *Tata, moj brak nije bio onakav kakvim si ga ti zamišljao. Ja nisam ostavljena.*

Gospodin Ši pogleda ćerku, u očima joj se vidi iskrenost zbog odlučnosti i olakšanja. Za trenutak poželi da ga ona poštedi dalje priče, ali kao i svi, kad jednom počne da priča, ona ne može da se zaustavi. *Tata, razveli smo se zbog ovog muškarca. Ja sam njega ostavila, ako hoćeš da se tako izrazim.*

Ali zašto?

Brak nekada pođe loše, tata.

Zbog jedne noći koju su proveli u krevetu kao muž i žena voleli su se hiljadu dana. Bila si udata sedam godina! Kako si mogla to da uradiš svom mužu? U čemu je uopšte bio problem, osim tvoje male vanbračne afere?, upita gospodin Ši. Odgajao je ćerku da bude sve samo ne neverna žena.

Nema svrhe da o tome sada razgovaramo.

Otac sam ti. Imam pravo da znam, reče gospodin Ši lupivši šakom o sto.

Problem je bio u tome što po mom mužu nikada nisam mnogo pričala. Uvek je sumnjao da od njega nešto krijem zato što sam bila ćutljiva.

Krila si da imaš ljubavnika.

Ćerka gospodina Šija ne reče ništa na to. Što je više tražio od mene da pričam, to sam više želela da ćutim i budem sama. Nisam baš neka pričalica, kao što si zaključio.

Ali to je laž. Upravo si tako slobodno razgovarala telefonom! Pričala, smejala se, kao prostitutka! Ćerka gospodina Šija, iznenađena žestinom njegovih reči, dugo ga gleda pre nego što mu odgovori mekšim glasom. Drugačije je, tata. Mi razgovaramo na engleskom, i tako je lakše. Ne razgovaram baš dobro na kineskom.

To je besmislen izgovor!

Tata, da si ti odrastao učeći jezik na kome nikada nisi izražavao osećanja, bilo bi ti lakše da počneš da učiš drugi jezik i više govoriš na tom novom jeziku. On te čini novom osobom.

Da li ti za svoju preljubu okrivljuješ majku i mene?

Nisam to rekla, tata!

Ali, zar nisi to mislila? Nismo pametno postupili što smo te učili kineski, pa si odlučila da pronađeš novi jezik i novog ljubavnika kad sa svojim mužem nisi mogla otvoreno da razgovaraš o svom braku.

Ti nikada nisi razgovarao, mama nikada nije razgovarala kad ste oboje znali da u vašem braku postoji problem. Naučila sam da ne razgovaram.

Tvoja majka i ja nikada nismo imali problema. Samo smo bili ćutljivi.

Ali to je laž!

Ne, nije. Znam da sam pogrešio što sam bio previše zaokupljen poslom, ali moraš da razumeš da nisam pričao zbog svoje profesije.

Tata, reče ćerka gospodina Šija sažaljivo ga gledajući, znaš da je i to laž. Nikada nisi bio raketni naučnik. Mama je znala. Ja sam znala. Svi su znali.

Gospodin Ši dugo zuri u ćerku. Ne razumem šta hoćeš da kažeš.

Ali ti znaš, tata. Istina je, nikada nisi pričao šta radiš na poslu, ali drugi ljudi su pričali o tebi.

Gospodin Ši pokušava da se opravda, ali usne su mu podrhtavale, ne pustivši ni glasa.

Ćerka reče: Žao mi je tata, nisam htela da te povredim.

Gospodin Ši duboko uzdiše i pokušava da ostane pribran. To mu nije teško, pošto je celog života u nevoljama bio priseban. *Nisi me povredila. Kao što kažeš, samo si rekla istinu*, reče on i ustade. Pre nego što se povukao u gostinsku spavaću sobu, ona tiho progovori iza njegovih leđa. *Tata, rezervisaću ti putovanje za sutra jutru.*

Gospodin Ši sedi u parku i čeka da se oprostí od gospođe. Zamolio je ćerku da mu organizuje let iz San Franciska kada završi proputovanje po Americi. Do tada ima još nedelju dana, ali skupio je hrabrost da sa gospođom razgovara još jednom, da joj razjasni sve laži koje joj je ispričao o sebi. Nije bio raketni naučnik. Prošao je obuku i radio taj posao tri od ukupno trideset osam godina koliko je bio zaposlen u Institutu. Mladom čoveku nije bilo lako da ne govori o svom poslu, preslišava se gospodin Ši u glavi. Mladi raketni naučnik, sav taj ponos i slava. Jedino što želiš je da s nekim podeliš to uzbuđenje.

Taj neko, dvadesetpetogodišnjakinja, pre četrdeset dve godine, bila je devojká koja je radila na aparatu za poništavanje kartice za gospodina Šija. Tad su ih zvali poništavači, zanimanje koje je odavno zamenjeno savremenijim računarima, ali od svega što je nestalo iz njegovog života, najviše mu nedostaje poništavač kartice. Njegov poništavač kartice. *Zove se Jilan.* Gospodin Ši reče to naglas i neko na to ime odgovori veselim pozdravom. Gospođa ide ka njemu s korpom jesenjeg lišća. Uzima jedan list i pruža mu. *Prelep je*, kaže ona.

Gospodin Ši posmatra list, od žilica do najsitnijih grančica, različite nijanse žute i narandžaste. Nikada pre nije sagledavao svet u takvim detaljima. Pokušao je da se seti uglačanih ivica i prigušenih boja koje su mu bile poznatije, ali kao kada pacijentu skinu kataraktu, on sada sve vidi bleštavo, zastrašujuće, a ipak privlačno. *Želim nešto da vam ispričam*, reče gospodin Ši i gospođa se nestrpljivo nasmeja. Gospodin Ši se promeškolji na klupi i reče na engleskom: *Nisam bio raketni naučnik.*

Gospođa snažno klima glavom. Gospodin Ši je posmatra, a zatim skreće pogled. *Nisam bio raketni naučnik zbog jedne žene. Samo smo razgovarali. Nema ništa loše u razgovoru, rekli biste, ali ne, razgovor između oženjenog muškarca i neudate žene nije bio prihvatljiv. Tako je jadno bilo naše vreme.* Da, jadno je prava reč, a ne ludo kako mladi ljudi opisuju te godine. *Uvek biste bili željni razgovora čak i kada je ćutanje bilo deo naše obuke.* Razgovor, nešto tako obično, ali ljudi od njega postanu zavisni! Njihov razgovor počeo bi od petominutne pauze u kancelariji, a kasnije su sedeli u kafeteriji i razgovarali tokom čitave pauze za ručak. Razgovarali su o svojoj nadi i uzbuđenju u velikom istorijskom trenutku u kome učestvuju, o izgradnji prve rakete za njihovu mladu komunističku majku.

Kad jednom počnete da pričate, činite to sve više. To nije bilo isto kao kad idete kući i razgovarate sa ženom, jer niste morali ništa da krijete. Pričali smo, razume se i o sebi. Razgovor je kao jahanje nezauzdanog konja, ne znate gde ćete završiti i ne morate o tome da razmišljate. Tako su tekli naši razgovori, ali nismo bili u ljubavnoj vezi kao što se govorilo. Nikada nismo bili zaljubljeni, reče gospodin Ši nakratko se zibunivši sopstvenim rečima. O kakvoj ljubavi on to govori? Naravno da su bili zaljubljeni, ne onako kako su drugi pretpostavljali, on je uvek bio na pristojnoj udaljenosti, nikada se nisu dodirнули. Ali ljubav u kojoj su slobodno razgovarali, u kojoj su im se misli dotakle, nije li to takođe bila ljubav? Nije li zbog toga njegova ćerka okončala svoj brak, zbog svih tih razgovora s drugim mu-

škarcem? Gospodin Ši se promeškolji na klupi i poče da se preznojava uprkos prohladnom oktobarskom povetarcu. Uporno je tvrdio da su nedužni kada su ih optužili za preljubu; žalio se kada su je poslali u jedan grad u provinciji. Bila je dobar poništavač, ali poništavače je bilo lakše obučiti. Njemu je, međutim, obećano da će ostati na istom radnom mestu ako javno prizna preljubu i pokaje se. Odbio je to jer je smatrao da mu je učinjena nepravda. *S trideset dve godine nisam više bio raketni naučnik. Posle toga nikada više nisam učestvovao ni u jednom istraživanju, ali sve u vezi s poslom bilo je poverljivo tako da žena nije znala.* Ili je bar tako mislio do prošle noći. Dodelili su mu najnižu poziciju za nekoga s njegovim obrazovanjem. Ukrašavao je kancelarije za rođendan predsednika Maoa i Partije; na kolicima je razvio sveske i dokumentaciju koju je overavao, a zatim zaključavao u ormarić u prisustvu dva radnika obezbeđenja. Na poslu se držao dostojanstveno i vraćao se kući ženi kao prezauzeti raketni naučnik. Gledao je u stranu kada bi ga žena upitno gledala, dok jednog dana nije prestala; gledao je kako mu ćerka raste, tiha i puna razumevanja kao i žena, dobra devojčica, dobra žena. Tokom svoje karijere radio je s trideset dva stražara, mladićima u uniformama koji su nosili prazne futrole na opasačima, ali su im bajoneti na puškama bili pravi.

Ali, nije imao drugog izbora. Zar nije doneo tu odluku iz odanosti prema svojoj supruzi i drugoj ženi? Kako je mogao da prizna preljubu, povredi svoju dobru suprugu i ostane sebični raketni naučnik ili, što je bilo još neverovatnije, da napusti karijeru, ženu i dvogodišnju ćerku zbog ne tako slavne želje da provede ceo život sa drugom ženom? *Ono što žrtvujemo daje smisao našem životu.* Gospodin Ši izgovori rečenicu koju su im često ponavljali na obuci. Snažno odmahnu glavom. U stranoj zemlji počnete drugačije da razmišljate, misli on. Za starca poput njega, nije dobro da previše razmišlja o prošlosti. Dobar čovek treba da živi u sadašnjosti, sa gospođom, dragom prijateljicom koja sedi pored njega i pokazuje mu savršeni zlatni list ginka držeći ga uspravno prema suncu.

(S engleskog prevela Katarina Ristanović Acović)